

„A hit a nem látható dolgok valósága”

*Tőkés László Kecskeméten,
1990. február 14.*

1989. december 18-án Kecskeméten a református templomban az erdélyi menekültekért szolt hangverseny. Este 8-kor pedig Tőkés Lászlóért kondultak meg a harangok. Azon a napon hallottuk a hírekben, hogy Temesváron az élő körláncból ismeretlen helyre vitték a lelkészt. A kecskeméti Pedagógus Énekkar ezen az estén égő mécsesekkel csöndben kivonult a főtérre, körláncot alakított, s a harangzúgás után elénekelt a Himnuszt. Felejthetetlen percek voltak ezek. Most, 1990. február 14-én, amikor Tőkés László megérkezett Kecskemétre a Református Egyházközség tanácstermébe, a hajdani üres kör jutott eszembe. Most ime, őáltala beteljesedett a kör.

Tőkés László találkozott a megye és város vezetőivel, a pártok képviselőivel, a református egyház lelkészeivel. A hála, az aggodás, az elismerés sokféle megnyilvánulását kapta ezekben az órákban a temesvári hős. Majd pedig kérdésekre válaszolt. A kérdéseket iskolaigazgatók, pártok vezetői, újságírók tették föl.

■ *A Szabad Európában beszámoltunk arról, hogy a kegyetlen időben Önért szolt a harang a kecskeméti református templom tornyából. Jó lett volna tudni akkor, de csak most kérdezzük meg, elhallatszottak-e Önhöz ezek a harangszók? Segítették-e megpróbáltatása nehéz óráiban?*

A kecskeméti harangok áthallatszottak. Épp ez volt a fájdalmas mindig, hogy áthallik a harangszó, de az ember nem mehet át. Nem is annyira annak a tiszta ténye, hogy nem mehetek át a határon, hanem a megalázottság, az embertelenség, ami emögött van. Figyelemmel követtem, amennyire lehetett, a rádión, televízión keresztül a magyarországi híreket és a szolidaritásnak megannyi esetét ismertem meg. Csodálatos a szeretet, amely felénk sugárzott. Tényleg igaz, amit az Írás mond. Mindazt a rosszat, amiben részünk volt, Isten javunkra fordította valamilyen formában. Magyarország lelkiismeretét is felébresztették a Romániában történtek. Mert amikor adott Magyarország, ugyanakkor nagyon sokat kapott is erkölcsiekben, emelkedett lélekben... Én bizakodással tekintek a jövő elébe... Hosszú ideje nem volt olyan nagy esélyünk, hogy megkapaszkodjunk Erdély földjén. Azokat, akik most menekülnek Erdélyből nem értem meg, és semmiképpen nem tudok felmentést adni nekik hitbéli, erkölcsi meggondolások alapján. Most nagy esélyünk van arra, hogy végleg rendezzük közös dolgainkat, hogy megmaradjunk Erdélyben. Természetesen

nem várhatják azt, hogy simán és problémamentesen adassék meg nekünk a megoldás. Ami évszázadokon keresztül, illetve, ami az utóbbi évtizedekben is felgyűlt, annak kisimítása és megoldása hosszú idő. Ami tisztánlátást igényel... Harcolunk a demokráciáért.

■ *Az utóbbi időben úgy látom, Magyarországon kezd a romániai hírek kapcsán egy kicsi szkepszis kialakulni a jövőt illetően. Féljük a romániai magyarokat, a romániai népeket. Mennyire alapos ez a szkepszis? Illetve: Magyarország és Románia között kialakulhat-e közép-európai meleg szomszédos együttműködés?*

Tulzott az aggodalom megítélésem szerint, és jó adag kicsinyhitűség vegyül bele. Ugyanis nem tudom, hogy mit vártak el egyáltalán magyarországi testvéreim, vagy azok akik csalódtak Romániában? A szabadság olyan rohamosan és csodaszerűen szállott alá karácsonykor, mint a mennyei manna. Sokan azt remélték, hogy most már szabadság van és demokráciában élünk. De hát ez öncsalás. Hiszen, ha józanul belegondolunk, senki sem képzelheti el, hogy most megjött a szabadság, minden szép lesz és jó lesz, és megoldódik minden, mint a karikacsapás. Románia természetes állapotának kell tartani ezt a jelenlegi helyzetet. Ami felgyülemlett oly hosszú évek alatt, az most mind feltört, felszínre került. Az ellentétek, amelyeket lefojtottak, nyilvánosságra kerültek. Ez a természetes, nem az, amiben örvendeztünk egy-két hétig. Úgyhogy semmi okunk nincs a szkepszisre. Akkor legalább annyi okunk van a magyar társadalom kibontakozása tekintetében a szkepszisre, mint a romániai helyzetet illetően. Úgy kell tekinteni a romániai magyarság helyzetét, hogy rengeteg a tennivaló, megvannak a társadalmi erők, léteznek bizonyos erőviszonyok, vannak bizonyos politikai erők, tömörülések, pártok, különböző eszméiségek hordozói, s most megindul a harc. Megindul a problémák megoldására való igyekezet, folyamatok indulnak be. Az aggodalmat túlzottnak tartom. Úgy biztos nem fog visszarendeződni Romániában sem, mint ahogy volt. Az nagyon valószínű, hogy a megtorpanás súlyos lehet vagy stagnálás következhet be. De visszaút nincs. Tehát előre kell tekintenünk és harcolnunk azért, ami megillet és ami egyedül jelentheti a romániai társadalom jövőjét. Ha már pártok társaságában vagyunk jelen, bennünket a közös elnyomás készet egységre. Egyetlen jelentős politikai jellegű erő Romániában a Magyar Demokrata Szövetség, amelynek csaknem 500 ezer beiratkozott tagja van már ilyen rövid idő alatt. A közös nyomás, a közös sors jobban összekovácsolt, legalábbis ebben a kezdeti stádiumban, mint a magyarországi erőket. Ez természetes. A konszenzuson, az egységen van a hangsúly. Úgy gondoljuk, a differenciálódás későbbi fázisban fog beállni. Most az elsődleges szempont az összefogás. Mivel kisebbség vagyunk, megvan a lehetősége, hogy ez továbbra is megmaradjon és ne törjön szét. Magyar pártot nem akarunk alakítani, általánosságban ez a vélemény nálunk. Nem tudnánk olyan magyar pártot alakítani, mely eséllyel vehetné fel a versenyt a román többségi pártokkal. Amikor ráadásul minden magyar párt a nacionalizmus célpontjává válhatna adott pillanatban. Tehát inkább érdekvédelem és érdekképviselet a Demokrata Szövetség. Megtapasztaltuk, hogy számba kell venniük, hogy nem lehet eltekinteni tőlünk, nem lehet kikérülni bennünket. Én nem akarok papolni, de nyilván a közös ügy kovácsolja leginkább össze a célokat. Itt is felül kell emelkedni a kevésbé jelentős szempontokon, a domináns tényezőket kell felfedezni. Az erdélyi ügy ezért is lehet egységesítő erő a pártok és általában Magyarország népe körében. Mert ebben azt hiszem nincs vita az MSZMP-től a legnyugatibb típusú pártokig terjedően. Ebben minden becsületes magyar ember egyetérthet pártállástól függetlenül.

■ *Hogyan viseli Tökés László a reá méretett szerepet?*

Meg kell mondanom, hogy egy gondviselésszerű erő állított a helyzet középpontjába. Én nem szerveztem forradalmat, nem is áldotam, hogy mi lesz ebből. Ha ezt a szerepet osztotta rám az Úristen, én ennek igyekeztem mindig eleget tenni. Mint ahogy egy jó színész, akármilyen szerepet osztanak rá, azt a legteljesebb odaadással kell alakítsa. Egy gyönyörű prózaí hasonlat, de mégis jó talán arra, hogy kifejezzem, szeretnék megfelelni ennek a történésem által rám osztott szerepnek. Ahol Chrudinák Alajos szerepe rendkívül fontos, mert Ő teremtette meg legnagyobb mértékben a nyilvánosságot, a Vasárnapi Újsággal együtt. A valamikori személyemen túl meg lehetne vizsgálni a gyülekezetnek, az úgynevezett tömegalapnak a kérdését. 1983 óta, de lényegében az 1970-es évek végétől, amikor dési lelkész lettem, igyekeztem a gyülekezetben előbb tudattalanul, majd egyre tudatosabban egy élcsapatot, egy szerves gyülekezeti hátteret, alapot megszervezni, mely leggyőzhetőtlenné vált adott helyzetben. Ez a tömeg különböztetett meg minden magányos ellenzékítől. Az, hogy Temesváron gyökeret vert, hogy hónapokon, éveken keresztül Désen is eséllyel tudtam harcolni a szekuritátéval, a püspökséggel. A stratégiám lényege, hogy őszinte voltam. Tehát

nem voltam hajlandó belemenni az utcájukba, ezekre a hamis, hazug társadalmi kényszerpályákra nem voltam hajlandó rákényszerülni. Ott volt a nép, ott volt a gyülekezet. Hűséges harc volt Désen évekig. Soha nem tudott úgy eltiporni a szekuritáté összefogva az egyházi reakcióval, hogy nyomom se legyen. Valahogyan kénytelenek voltak továbbra is zöld utat adni. Temesváron is kialakult egy demokratikus fórum. A mi templomunkban 9 hónapig – amikor megkezdődött az utolsó menet – egy demokratikus sziget volt. Mindenről beszéltünk. Egyszerűen nem voltak eszközeik a nyilvánosság és ez ellen a tömeg ellen. Már hozták a tejet, hozták a fát, a kenyeret. Meg volt a rétegződése a gyülekezetnek. A közelálló embertársaim közül egy meghalt, aztán, mikor „kilőtték” őket, képletesen szólva, jött a második vonal. Csodálatosan működött a gyülekezeti szervezet. Ott tudtam megvetni a lábamat. Erdemes volna megvizsgálni, milyen szerepe volt a néhány ezres gyülekezetnek. Temesvár lakosságához képest 4%-os arány. A legkisebb gyülekezet. Mégis, számarányához képest, aránytalanul nagy szerepre tehetett szert, éppen a nyilvánosság, a demokrácia, a szervezethez követeztében.

■ *A református egyház hozott-e áldozatot a romániai forradalomért?*

A református egyház rendkívüli mértékben kompromittálódott a régi rendszerrel. Kiszolgálói voltak. A katolikus jobb helyzetben van, sikerült megőriznie önállóságát és hitbeli függetlenségét. Most mindenki átnyergelt a forradalom oldalára, a két püspök lemondott, illetve lemondatták. Viszont a főpapság, esperesek és társaik, úgy tesznek, mintha semmi sem történt volna és ők elejétől fogva a változás, a forradalom hívei lettek volna. Ez gyakori jelenség: az átmentés jelensége.

■ *Bizott-e a legtragikusabb helyzetben? Hitt-e abban, hogy ennek a harcnak sikerülnie kell? Segített-e a hit?*

A legklasszikusabb és legsokatmondóbb megfogalmazása az Írásnak az, hogy a hit a nem látható dolgok valósága és a reménylett dolgokról való meggyőződés. A lehetőség itt van a hit számára: nemcsak az van, ami van, hanem: ami lehet. Ebben a szellemben keltem és feküdtem. Nem volt kérdéses számomra, hogy eljön ez az idő, csak az volt a kérdéses, hogy milyen áldozatok árán. Otthagynom-e a fogam vagy nem?

■ *A hagyományos segítségnyújtáson kívül Románia népeinek, az erdélyi magyarságnak, milyen segítségre volna még szüksége?*

Nagyon elvontan, de mégis tömören. A határon túl élőknek arra van szükségük, hogy felnézhesse az anyaországra, az anyanemzetre. Valami ilyesmit fogalmazott meg élelétással és előrelátással Németh László az 1930-as években. A legnagyobb tragédia, amikor nem tudunk felnézni Magyarországra, min. a katolikusok Romára, vagy mint a németek, a szászok, a svábok Németországra. Egy erős Magyarországra, magyar nemzetre van szükség. Ehelyett pedig sok tekintetben demoralizál minket a magyarországi helyzet.

■ *Oldódott-e az atomizáltság, szétszortottság a román–magyar értelmiség között? A román értelmiségben is megvannak-e azok a hangok, melyek az egymásra találás szellemiségét hirdetik, s amelyet a magyar értelmiség legjobbjai mindig hirdettek?*

Magától értetődően oldódott ez az idegenség, mint ahogy köztünk magyarok között is és román kapcsolataink tekintetében is. Az ellentét egy mesterségesen és napiparancsként fenntartott állapot volt. Ugyanis igaz az, hogy mindenkire jutott besúgó, szekus, megfigyelő. Tehát egyszerűen nem lehetett kommunikálni. Most, hogy ez megszűnőfélben van, vagy legalábbis nem vesszük komolyan, ha még létezik – azonnal helyreugranak az emberi kapcsolatok. Természetes folyamat következmenyei. Magyarországon mi a jó? Úgy látom, hogy egy olyan szellemi potenciál van, mely ha jól rendeződne, szerveződne, akkor ez az ország világszinten az elsők között lenne. Nálunk viszont az a helyzet, hogy országos mértékben nem eléggé jelentékeny az értelmiségi réteg. Egy jellegtelen, mondva csinált értelmiség alakult ki, ami végeredményben nem értelmiség. Csak gyorstalpalású, ceausista, értelmiségnek kikiáltott réteg. Mindenféle iskolák, intézmények, egyetemek és főiskolák, amiknek semmi közük a szellem világához. Nagyon gyenge az értelmiség, illetve a szellemiség.

■ *Miről esett szó Bush elnök és Ön között? Lehet-e erről hallani valamit?*

Az MTI megjelentetett egy közleményt erről. A legfontosabbnak a találkozás tényét tartom. Tisztában vagyok azzal, hogy nem válok meghatározó erővé Amerika velünk kapcsolatos politikájának kialakításában. Legalábbis pillanatnyilag biztos nem. Bush elnök messzemenően indítványozta, szorgalmazta ezt a találkozást. Miközben vannak olyan erők, akiknek nem tetszik, hogy egy magyar lelkész ilyen központi szerepet tölt be a romániai eseményekben, mások igyekeznek minimalizálni vagy éppen elfelejteni, háttérbe szorítani;

akkor Bush elnök, mintegy ország-világ előtt rámutatott, hogy íme ez az ember ezt és ezt tette, ő az, aki – és így tovább. Mondjam el, hogy miről beszéltünk? A lényeg: kollektív jogok, a romániai magyarok kollektív jogai, amiről sajnos a II. világháború óta mindig elfeledkeztek. Ezt nagyon hangsúlyoznunk kell, tekintettel a világon élő kisebbségeknek a millióira. Létre kell hozni a kisebbségeknek a világszervezetét. A másik dolog pedig Erdély, mint etnítás. Vagyis nem Nagy-Romániában feloldottan lehet csupán tekinteni a magyar kérdést, hanem az erdélyi etnításon belül, jellegzetes hagyományai, határai keretein belül. A harmadik pedig természetesen, hogy Romániát kell segíteni. A demokratizálódáshoz nemzetközi gazdasági támogatást kell adni. S ezen belül külön hangsúlyt tenni a romániai magyarság kérdésére, mint amely az általános romániai demokráciának egyik próbaköve vagy kulcskérdése. Ó feltételesen minden támogatást megígért: szabad választások, emberi jogok, nemzetiségi jogok és így tovább.

■ *Egy leendő templomépítésről hallottunk. Csekk számlaszám van-e már?*

Még nincs, de hamarosan lesz. Én magam egy pénzügyi alapot hangsúlyoznék. A Bethlen Gábor-díj 75 ezer forintját egy hazatérési alapra ajánlottam fel. Komolyan gondolom a hazatérést. Melyik proféta volt, aki amikor börtönben volt, üzent, hogy vegyenek meg neki egy földdarabot Izraelben, noha Izráelt már elfoglalták a babilóniaiak? Jeremiás volt. Ez a példa lebeg a szemem előtt. Akkor hitt abban, hogy érdemes földet vásárolni, amikor azt elfoglalták. Ez a hit kérdése. A hit így mutat túl szerintem a valóságon. Semmilyen romantizmus nincs ebben. Ha nem így tekintünk a jövőnkre, akkor biztos, hogy elveszítjük.

■ *A február 11-i Mai Nap című lap Marosvásárhelyről is beszámolt. Megdöbbenett egy mondat, amely így szólt. Egy szónok hangszórón: A magyarok miatt szenvednek a románok! Zárójelben: dörgő taps. Tehát itt nem egy emberről van szó. Ez nagyon súlyos vád!*

Kit képvisel az, aki így beszél? Lássunk világosan. Marosvásárhelyen tudomásom szerint a román pártok is elhatárolták magukat ettől a sovíniszta szellemtől. Azt a kérdést kell tehát föltenni: kit képviselnek? A nemzeti tudatalattiba szorult sötét nacionalista, sovíniszta eszmék eléggé rejtett erőit képviselik ezek a szónokok. Semmiképpen nem lehet általánosítani. Az igaz, hogy általánosan jelen van a románság tudatában. A Ceausescu-éra által manipuláltan egy ilyenfajta nacionalizmus jelen van, de ezt semmiképpen nem szabad általánosítanunk. Vásárhelyen véleményem szerint ez a gennyes román nacionalizmus kifakadt. Vásárhelyen van a góca, a tüzfészke ennek a sovínizmusnak, de nem szabad szem elől téveszteni, hogy ez csak egy helyszín. Már mondtam máshol is, de megismétlem, megannyi biztató kezdeményezés is jelen van: Román–Magyar Baráti Társaság, román–magyar közös nagygyűlés Kolozsváron. Tehát megannyi jel, amely nem ebbe az irányba mutat. Természetesen a szenzációéhségünk és a rossz irányba való érzékenységünk inkább kiemeli az ilyen vásárhelyi jelenségeket. Kevésbé veszi figyelembe a szerényebb vagy általánosabb folyamatokat. Nagyon elítélem azt, ami ott történik. Ez létező dolog, de nem kell túlzott és messzemenő következtetéseket levonni. Az is igaz, hogy negatív fordulat, hogy egyfajta visszarendeződésre vagy legalábbis megtorpanásra aktivizálhatja ezeket az erőket. Számáranyukon és jelentőségükön felül fontos szerepet tölthetnek be az ilyen sovíniszta erők. De mégiscsak árnyaltan és reálisan kell látni.

■ *Többezés tömeg lehetett?*

Főleg a feltűzött tömeg. Az lehet több ezer. Többezés volt, úgy tudom. Amikor volt a magyar tüntetés, akkor ezek az erők nem rohantak rá a magyarokra. Bicskázások, verekedések azelőtt is voltak, tehát nem új keletűek. Csak most látványosan nyilvánultak meg.

■ *A Magyar Demokrata Szövetségen kívül milyen hivatalos szervezet tagja?*

Alapító tagja vagyok a romániai magyar keresztyének szövetségének. Ez egy újfajta ökumenikus kezdeményezés, ugyanis a régi ökumenikus mozgalom állami célokat szolgált, protokolláris szintre süllyedt, a népek és nemzetiségek egységének és barátságának hamis látszatát akarta kelteni. Ez már a múlté. Mi, magyar keresztyének, négy történelmi egyház képviselői – katolikus, református, unitárius és lutheránus – január 24-én országosan megalapítottuk a Magyar Keresztyén Szövetséget. Amely valahogy úgy akar egységet megvalósítani mondjuk az ellenzéki kerekasztalban, hogy egységesen lépjen fel. Egységben lévén az erő. Aztán ebből kiindulva folytatjuk az ökumenikus tájékozódást és szövetségkötést más irányokba, a román egyházakkal és így tovább.

■ *Mit szól ahhoz, hogy sokan el tudnák képzelni Magyarországon köztársasági elnökként?*

Próbálok túltenni magamat magamon. Ugyanis nyilvánvaló számomra, hogy nem én, mint olyan, vagyok fontos a népnek, hanem amit képviselek Isten kegyelméből, s aminek

szimbolikus szereplőjévé válhattam. Csodálatos érzés, hogy a Szilágyságtól a Dunántúlig a magyarok valaki személye körül valamilyen ügyben egyként össze tudnak gyűlni és lelkesedni tudnak. Ez legjobb teljesítményeink történelmi idejére emlékeztet. Gondolhatunk egy reformációra, népi mozgalomra, vagy Kossuth Lajos-féle forradalmi időkre. Ez nagyon nagy dolog. Ha ezt az alkalmat meg tudnánk fogni és élni tudnánk vele, akkor ez anyagi erővé válhatna mind Romániában, mind Magyarországon.

■ *Nem óvják-e a túlzott politizálástól? Nem sodorják-e majd úgy az események, hogy esetleg nem fog már tisztán látni ebben a zűrzavaros időben?*

Fennáll ennek a veszélye és nagyon óvakodom tőle. Mindenkinek csak annyit és azt kell vállalnia, amihez ért és ami neki megfelel. Én szeretnék a politikának például a spiritusza lenni bizonyos értelemben, de nem akarnék professzionista politikussá válni. Mert akkor egészen mássá kellene válnom, mint aki voltam és mint aminek köszönhetem azt, amivé lettem.

Tökés László délután a református templomban istentiszteletet tartott. A helytállás parancsáról beszélt, amelyet Erdély legkiválóbbjai magukénak mondhatnak. A lutheri gondolatról, szellemiségről, melyet kézről kézre adnak egymásnak a „tűzfelelősök”. Az „Itt állok, másképp nem tehetek!” – halált is vállaló törvényéről. A templom zsúfolásig telt. A lelki gazdagodás különleges csodájával térhettünk haza. A harangok, reméljük, ezután mindig az örömet és győzelmet kongathatják...

Összeállította: *Frigyesy Ágnes*

